

Становище

на проф. д-р Божидар Ангелов Матанов
по дисертационния труд „Деформации на публичната и сценична реч –
отражение на кризата в обществото“
на докторант Надежда Пламенова Панайотова за присъждане на
образователната и научна степен „доктор“

Надежда Панайотова завършва актьорското си образование през 2002 г. в класа на проф. Надежда Сейкова, а през 2012 г. става магистър по Публична реч. Оттогава тя започва преподавателската си дейност в НАТФИЗ по дисциплините Правоговор и Сценична реч. Отбелязвам това, защото нейният професионален актьорски и педагогически опит в значителна степен е предопределил избора на проблематиката в предложеното изследване. Така формулираната тема на дисертационния труд несъмнено е актуална и с важно обществено значение. Тя поставя проблемите на говорната култура, на публичната и на сценичната реч в широкия контекст на съвременната действителност у нас, на провежданата политика в областта на образованието и културата, на променената ценностна система през последните десетилетия.

Дисертационната тема е разгледана многостранно и задълбочено. В увода конкретно са набелязани целите и задачите на изследването. То е структурирано в три основни раздела, които в своята последователност обосновават теоретическата, методическата и практическата стойност на разглеждания научен труд.

В първата глава „За езика и неговите особености“ на основата на многобройни литературни източници се разглеждат въпросите за възникването и периодите в развитието на българския книжовен език, прави се анализ на съвременното му състояние и на неговите явни деформации в публичните комуникации. Подробно се изследват основните диалектни говори и техните особености, използването на чуждите думи в българската лексика, жаргонът и мястото му в различните форми на словесното общуване. Припомнят се забележителните думи на професор Марин Дринов, че единният книжовен език е първата нравствена опора на нашия народ.

На тази основа докторантът пристъпва към анализ на актуалното състояние на публичната реч у нас. Проследяват се настъпилите

съществени промени в обществения живот след 1989 година, появата на нови ориентири и приоритети, които дават своето отражение върху общата речева култура и употребата на езика. Критично се посочват процесите на криворазбрана демократизация в сферата на езиковите норми. Като се съпоставят различни публикации и се привеждат многобройни конкретни примери се очертават характерните белези на публичното слово в политическия и обществен живот. Твърде често книжовната реч е изместена неоправдано от езика на улицата, жаргона и просторечието. Основно внимание е обърнато на динамиката на медийния език и стил, които пряко влияят върху масовата съвременна говорна изразност. Налага се изводът, че книжовният български език, особено при по-младите поколения, все повече губи от престижа си. В края на раздела, като посочва, че съхраняването на езиковата култура започва от семейната среда, минава през училищното образование и в крайна сметка зависи от индивидуалното отношение на всеки един от нас към езика, Надежда Панайотова предлага идеи за възможно подобряване на практическите умения в използването на книжовния език в публичното пространство.

Следващият раздел е озаглавен „Сценичната реч – специфична форма на словото в условията на публичност“. Тук изложението е най-пряко свързано с актьорския опит и преподавателската дейност на дисертанта. Направен е подробен преглед на възгледите за ролята на словото в съвременния театър и са анализирани авторитетни публикации в тази област. Дадена е точна характеристика на сценичната реч и са набелязани нейните отлики от говора в бита. Подчертава се, че „овладяването на сценичната реч само по себе си е изкуство в изкуството театър“. То изисква специална професионална подготовка, която включва познаване на правоговорните норми, системна работа върху техниката на говора и непрекъснато самоусъвършенстване в многобройните форми на съвременната актьорска практика. „Всеки творец, изтъква Н. Панайотова, поема своята индивидуална отговорност към публиката. Актьорът е проводник на културните пластове, заложили в сценичното и филмовото изкуство“ (стр. 137). Но тези основни професионални изисквания по различни причини често остават нереализирани. Общият духовен климат слага своя негативен отпечатък и върху отношението към речта в театъра и киното. В редица театрални постановки, кинопродукции, телевизионни предавания и сериали словото е сведено до нивото на грубата улична реч, далеч от най-елементарните изисквания за естетическа стойност и добър

вкус. Небрежната и често неразбираема реч, вулгаризмите, ненужните диалектни деформации, пренебрегването на основните правоговорни норми са твърде често срещани недостатъци в словото на актьорите, особено на по-младите.

Като поставя въпроса за говорното обучение в българската образователна система Надежда Панайотова споделя своите наблюдения от преподавателската си работа със студенти-първокурсници от актьорските специалности в НАТФИЗ. Проследяват се някои от най-често срещаните отклонения в областта на правоговора и се предлагат ефикасни упражнения за тяхното преодоляване.

В заключение на този кратък обзор ще подчертая, че дисертационният труд със заглавие „Деформации на публичната и сценична реч – отражение на кризата в обществото“ заслужава висока оценка и убедено предлагам на Надежда Пламенова Панайотова да бъде присъдена образователната и научна степен „доктор“.

проф. д-р Божидар Матанов